

HandläggareLotta Olofsson och Tove Ahner
Telefon: 076-82 53 580**Till**

28 september 2021

Rutiner för social samvaro på vård-och omsorgsboende

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner förvaltningens förslag på rutiner för att erbjuda dagliga sociala aktiviteter på vård- och omsorgsboende
2. Äldrenämnden överlämnar förslaget för kännedom till stadsdelsnämnderna.

Sammanfattning

I enlighet med 5 kap. 4 §, Socialtjänstlagen, ska omsorgen om äldre inriktas på att den enskilde får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. De enskilda ska ges trygga förhållanden och en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Äldreförvaltningen genomförde under våren en enkätundersökning bland stadens vård- och omsorgsboenden i egen regi. Enkätsvaren visar att 78 procent av vård- och omsorgsboendena i egen regi har skriftliga rutiner för aktiviteter. Det innebär att det finns bra förutsättningar att kunna erbjuda dagliga sociala aktiviteter. Faktorer för att det ska fungera i praktiken är att det finns personer som har avsatt tid för att planera och genomföra aktiviteterna, ett fungerande teamarbete och informationsöverföring mellan olika yrkesprofessioner samt ett fungerande kontaktmannaskap. Den aktivitetsansvariges kompetens, personalens och chefernas engagemang och kunskap kring sociala aktiviteters betydelse samt kunskap om den enskildes behov och intressen är också avgörande. En stadsövergripande rutin kan medföra likvärdighet och även fungera som stöd i det dagliga arbetet.

Bakgrund

I budget 2021 uppdras äldrenämnden att ta fram rutiner för arbetet med att erbjuda dagliga sociala aktiviteter vid särskilda boenden för

äldre (1.5). Rutiner har inte tagits fram för servicehus då varje insats är biståndsbedömd.

Inom stadens valfrihetssystem för vård- och omsorgsboende för personer 65 år och äldre erbjuds särskilt boende i kategorierna somatisk vård och omsorg samt gruppboende för personer med demenssjukdom. I Stockholms stads uppdragsbeskrivning för egen regi beskrivs att boendet ska kunna erbjuda den enskilde tillfälle att delta i förekommande sysslor som är vanliga i ett hem samt även utevistelse och andra aktiviteter. I boendet ska det finnas gemensamma lokaler för måltider, kulturinslag och andra sociala aktiviteter. Den enskilde ska även få hjälp att träna för att upprätthålla befintliga fysiska och psykiska funktioner. Staden har en utevistelsegaranti sedan 2014 som innebär att de som bor på vård- och omsorgsboende aktivt ska erbjudas daglig utevistelse året runt.

I enlighet med 5 kap. 4 §, Socialtjänstlagen, ska omsorgen om äldre inriktas på att den enskilde får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. De enskilda ska ges trygga förhållanden och en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Forskning visar att det finns ett samband mellan deltagande i vardagliga aktiviteter och hur personer som bor i särskilda boenden trivs. Stockholms stads interna uppföljning på vård- och omsorgsboenden visar att den fråga som har lägst nöjdhet är om personalen har tid att sitta ner och prata med den enskilde. Av de tillfrågade var det 46 procent som uppgav att personalen sällan eller aldrig har tid att sitta ner och prata med dem. Enligt Socialstyrelsens brukarenkät för 2020 upplever två tredjedelar av de äldre på vård- och omsorgsboende i Stockholm att de besvärades av ensamhet, vilket är en ökning jämfört med 2019.

Ärendet

För att få en aktuell bild av hur arbetet med dagliga sociala aktiviteter ser ut genomförde äldreförvaltningen en undersökning. Under våren 2021 skickades en enkät till samtliga chefer på stadens 25 vård- och omsorgsboenden i egen regi. I enkäten ställdes frågor om gruppaktiviteter, individuella aktiviteter och om rutiner finns. Totalt har 22 enheter svarat (88 procent), där vissa större enheter har skickat in flera svar från olika avdelningar. Nedan redovisas svaren från de 22 enheterna.

Majoriteten, 87,5 procent av de svarande, har aktivitetsansvariga, aktivitetssamordnare, kulturombud eller aktivitetsombud på sin enhet. De vanligaste yrkesprofessionerna bland dem är undersköterska eller Silviasyster. Flera är också arbetsterapeuter men även andra professioner som sångpedagog och diakon förekommer. Gruppaktiviteterna planeras och genomförs ofta av de aktivitetsansvariga på enheten. Flera beskriver att samordnare, chef, biträdande chef eller administrativ personal också är med i planeringen av gruppaktiviteter. Även omvårdnadspersonalen är delaktiga i planering och i genomförandet, speciellt när det gäller aktiviteter på den egna avdelningen.

Sociala gruppaktiviteter erbjuds dagligen av 59 procent av de svarande enheterna och flera gånger i veckan av 19 procent.

Individuella aktiviteter erbjuds dagligen av 41 procent av de svarande enheterna och flera gånger i veckan av 34 procent. Det är oftast kontaktsmannen som har huvudansvaret för de individuella aktiviteterna men även aktivitetsansvariga genomför dessa.

En majoritet, 78 procent av svarande, uppger att de har skriftliga rutiner för sociala aktiviteter. De skriftliga rutinerna omfattar i flera fall olika dokument som dag- och veckoplanering för personalens olika arbetsuppgifter, aktivitetsplanering för gruppaktiviteter, signeringslistor för genomförd aktivitet samt egenkontroll. Tio vård- och omsorgsboenden har skickat in sina skriftliga rutiner från olika avdelningar. Dessa totalt 28 dokument utgör grunden till förslaget på rutiner för dagliga sociala aktiviteter, se bilaga 1. En stadsövergripande rutin ger en likvärdighet i staden och kan även fungera som ett stöd i planeringen för både chefer och aktivitetsansvariga.

De framgångsfaktorer som beskrivs för att dagliga sociala aktiviteter ska kunna genomföras är planering, samverkan och uppföljning samt fungerande informationsöverföring. Även den aktivitetsansvariges kompetens samt personalens och chefernas engagemang och kunskap kring sociala aktivitetens betydelse är avgörande. Vidare uppges att det är viktigt med kunskap om de enskildas intressen och förmågor så att rätt aktiviteter erbjuds och att de kan anpassas individuellt. Resurser i form av tid, personal och en budget för aktiviteter tas också upp som en framgångsfaktor.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 22 september 2021.

Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 21 september 2021 och socialnämndens, äldrenämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor den 23 september 2021.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Resultatet av enkätundersökningen visar att majoriteten av de svarande enheterna har aktivitetsansvariga, skriftliga rutiner och erbjuder sociala aktiviteter dagligen eller flera gånger i veckan. Beroende på bemanning och schemaläggning kan det vara svårt att hinna med både gruppaktiviteter och individuella aktiviteter dagligen. I många fall är det kontaktmannen som ansvarar för de individuella aktiviteterna och av naturliga skäl kan det då inte erbjudas dagligen. Det är dock viktigt att kontaktmannaskapet fortsätter att utvecklas och att tid avsätts för social samvaro.

Betydelsen av social samvaro på olika nivåer, till exempel samtal mellan personal och boende framkommer som ett utvecklingsområde. Det visar både stadens interna uppföljning av låg nöjdhet på frågan om personalen sitter ner och pratar med de äldre samt Socialstyrelsens brukarundersökning om att många upplever ensamhet på vård- och omsorgsboenden. Det är en signal om att det behövs ett kontinuerligt arbete med att utveckla sociala sammanhang och aktiviteter. Faktorer som närvarande ledarskap, planering och uppföljning påverkar hur aktiviteter genomförs.

Ett strukturerat arbetssätt med rutiner, kompetenssatsningar, möjlighet till gemensamma diskussioner och att använda de arbetsmetoder som finns tillgängliga kan medföra att sociala aktiviteter utvecklas och blir en alltmer naturlig del i det dagliga arbetet. Nedan beskrivs några faktorer och arbetssätt som kan bidra till utvecklingen i det arbetet.

Involvera målgruppen

I de fall det är möjligt bör de boende involveras så att de aktiviteter som erbjuds utgår från deras behov och intressen. Om de boende inte kan uttrycka sina önskemål kan anhöriga tillfrågas. Oftast är det kontaktmannen som tar reda på vilka intressen som finns och vilka typer av aktiviteter som den enskilde trivs bäst med.

Kompetens

Kunskap hos all personal och chefer om vad aktiviteter innebär och hur sjukdomar och funktionsnedsättningar påverkar förmåga och möjlighet att vara aktiv och delaktig. Det behövs också kunskap om vilka som trivs bäst i mindre grupper, med individuella aktiviteter eller i större sociala sammanhang. Alla aktiviteter behöver inte vara särskilt anordnade, att få delta i vardagliga sysslor kan ge struktur åt dagen och en känsla av att höra hemma. Det är också viktigt att prata om skillnaden mellan att vara aktiv eller delaktig. För många som bor på vård- och omsorgsboende och har stora omvårdnadsbehov kan det vara tillräckligt att vara delaktig, det vill säga att göra ett delmoment eller att vara med i ett sammanhang utan krav på att vara aktiv. Att få prata om intressen och händelser från tidigare episoder i livet kan vara en aktivitet i sig som stärker den enskildes identitet och självkänsla.

Profession och uppdrag

Personal som har ansvar för aktiviteter på sin enhet eller avdelning behöver få ett tydligt uppdrag och mandat. Deras nyckelroll på enheten är central men de behöver samtidigt få stöd av sin chef som har det yttersta ansvaret. Arbetsterapeuter har en nyckelroll när det gäller aktiviteter och hur de kan anpassas då det är deras specialistområde. Ett fungerande kontaktmannaskap där individuell tid och planering för social samvaro med den äldre är ett sätt att arbeta på personnivå. Ett välfungerande teamarbete där alla samarbetar och vet vad som väntas av dem är avgörande för att det ska fungera.

Planering

En god planering är grundläggande och bör vara både på kort och lång sikt. I planeringen bör chefen vara närvarande tillsammans med berörd personal. Som grund inför planeringen behövs kunskap om vilka typer av aktiviteter som de boende önskar och vilka som trivs bäst i mindre grupper, individuella aktiviteter eller större sociala sammanhang. Tid behöver avsättas både för planeringsmöten och själva aktiviteterna samt planering av vilka som ansvarar för genomförandet. All personal behöver få information om planeringen, som även bör följas upp regelbundet.

Dokumentation

Att använda levnadsberättelsen som arbetsmetod innebär att information finns tillgänglig om enskilda personers bakgrund som yrke, familj, intressen, religiös tillhörighet och annat som är värdefullt att känna till. Kontinuerlig dokumentation i den sociala

dokumentationen och i genomförandeplanen bör ske regelbundet. Det är också viktigt att dokumentera genomförda aktiviteter.

BPSD-registret

BPSD är en förkortning av beteendemässiga och psykiska symtom vid demenssjukdom. Minst 90 procent av alla med demenssjukdom drabbas av ett eller flera BPSD-symtom som innebär ett stort lidande för personen. Registret är ett nationellt kvalitetsregister som innebär ett strukturerat arbetssätt med fokus på aktiviteter. Alla på arbetsplatsen bör känna till syftet med arbetssättet som innebär att individanpassade åtgärder/aktiviteter genomförs och utvärderas för att se om symtomen minskar.

Utevistelsegarantin

Sedan 2014 har Stockholms stads äldreomsorg en utevistelsegaranti för alla som bor på vård- och omsorgsboenden, oavsett regiform. Garantin innebär att de boende ska erbjudas utevistelse som innebär att vistas utanför vård- och omsorgsboendet som till exempel en promenad eller att vistas på en uteplats.

Ungdomsbesök

Sedan 2012 finns möjlighet för vård- och omsorgsboenden att ansöka om medel för att få ungdomsbesök under helgerna. Ungdomarnas uppdrag är att vara en extra resurs och att anordna och vara delaktig i sociala aktiviteter.

Patric Rylander
Äldredirektör
Äldreförvaltningen

Linda Hamnes
Avdelningschef
Äldreförvaltningen

Bilagor

Bilaga 1, Förslag på rutin gällande sociala aktiviteter på vård- och omsorgsboenden, Stockholms stad